

(495. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

Het wetsontwerp strekt in het kort hiertoe om de uitwerking in art. 25 der Nijverheidsonderwijswet van het subsidiestelsel ten behoeve van nijverheidsscholen eenigermate te verbeteren, ten einde te verkrijgen, dat dit in de toepassing beter tot zijn recht zal kunnen komen. De bedoeling, aan dat stelsel ten grondslag liggend is deze, dat het Rijk slechts dan de verplichting op zich kan nemen om in de kosten van nijverheidsscholen een zeker aandeel voor zijne rekening te nemen, wanneer vaststaat, dat het dan nog ontbrekend bedrag zoowel bij de oprichting, alsook voor het vervolg, uit andere bronnen van inkomsten bijeengebracht zal worden, en dat de gemeente waar men de school wenscht te vestigen, het aangewezen lichaam is om zich daarvoor garant te stellen. Deze grondgedachte — op zich zelf volkomen juist, omdat het Rijk geen subsidieverplichtingen op zich moet nemen ten behoeve van inrichtingen die niet noodig en niet levensvatbaar zijn, en men ter plaatse het best beoordeelen kan, of de behoefte aan eene bepaalde school inderdaad wel aanwezig is — werd intusschen, zooals de practijk heeft aangetoond, in gemeld art. 25 niet op de meest gelukkige wijze uitgewerkt. Men vreest, blijkens mededeelingen van school- en gemeentebesturen, niet ten onrechte, dat zich bij de tegenwoordige redactie in de practijk ernstige moeilijkheden zullen voordoen. De ondergeteekende meent met eene korte uiteenzetting van deze moeilijkheden te mogen volstaan, nu reeds van uit den boezem van beide Kamers der Staten-Generaal de aandacht der Regering voor deze aangelegenheid is gevraagd en op het tijdig treffen van eene voorziening is aangedrongen. (Zie vraag Mr. VAN LANSCHOT, *Aanhangsel Handelingen* Eerste Kamer 1920/1921, Vel 6 en het Voorloopig Verslag, bladz. 8 en 9, van de Tweede Kamer der Staten-Generaal nopens het ontwerp van hoofdstuk Va der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1921.) Art. 25, dat het Rijk tot het betalen van subsidie voor nijverheidsscholen noopt tot een bedrag van 70 pct. of, voor sommige categorieën van scholen, van 75 pct. der netto-kosten, mits de gemeente van vestiging in samenwerking met buitengemeenten eerst het ontbrekend bedrag van 30 pct. of 25 pct. garandeert, legt in hoogste ressort de beslissing, of eene school al dan niet tot stand zal komen, in handen van het bestuur der gemeente waar de school gevestigd zal zijn. Dit kan op zich zelf reeds voor de ontwikkeling van het nijverheidsonderwijs belemmerend werken, wanneer het gemeentebestuur in quaestie voor den bloei van dezen tak van onderwijs of voor eene bepaalde school weinig voelt. Maar ook wanneer aan den goeden wil van het gemeentebestuur niet te twifelen valt, kan de groote toeneming van de kosten, welke dit onderwijs vooral in de latere jaren is gaan vragen, het aan kleinere of minder kapitaalkrachtige gemeenten inderdaad onmogelijk maken dit offer uit de gemeentekas te brengen. Daar komt bij, dat juist bij dit onderwijs de duurdere scholen (middelbare technische scholen, grootere ambachtsscholen, zeevaartscholen, speciale vakscholen, enz.) bestemd zijn voor

een zeker rayon te werken en hare leerlingen volstrekt niet bij uitsluiting of in hoofdzaak trekken uit de gemeente waar de school gevestigd is. Naar de tegenwoordige redactie van art. 25 nu rust op de gemeente uit welke buitenleerlingen komen, geen enkele verplichting om in de kosten naar verhouding bij te dragen en zullen dus de gemeenten van vestiging zich gemeenlijk belast zien met zeer aanzienlijke kosten ten behoeve van leerlingen uit andere gemeenten afkomstig. Konden nu nog de provinciale besturen, vereenigingen die zich voor nijverheidsonderwijs interesseeren, particulieren, enz. de gemeenten, in de kosten welke aldus wettelijk voor hare rekening worden gebracht, door subsidiën en bijdragen steunen, dan zou in die richting uitkomst gezocht kunnen worden. Maar de regeling van het begrip „netto-kosten”, die al dergelijke vrijwillige bijdragen in mindering brengt van het totaal bedrag der werkelijke kosten, voordat men het aandeel der gemeente van vestiging becijfert, maakt dat die bijdragen in werkelijkheid voor 70 pct. (75 pct.) aan het Rijk en dus slechts voor een gering bedrag aan de gemeente, die men zou willen helpen, ten goede zullen komen, hetgeen allicht op den wil van particuliere vereenigingen en lichamen, die het nijverheidsonderwijs overigens wel zouden willen bevorderen, verflauwend moet inwerken. In het algemeen vertoont dus het stelsel van subsidieering, zooals dit thans is uitgewerkt, voor de bestrijding van dat gedeelte der onkosten dat niet voor 's Rijks rekening komt, te weinig elasticiteit.

De ondergeteekende meent, dat deze bezwaren zullen worden weggenomen door aanneming van het gewijzigd artikel 25, zooals dit in bijgaand wetsontwerp is belichaamd. De gemeentebesturen zullen dan, behoudens beroep op den Minister, de vraag te beslissen hebben, of eene bepaalde school, waarvoor eene aanvraag wordt ingediend, of die het gemeentebestuur zelf in het leven zou willen roepen, al dan niet reden van bestaan heeft. Beantwoordt het die vraag bevestigend, dan moet het ook de *verplichting* hebben in de netto-kosten tot het percentage van 30 pct. (25 pct.) bij te dragen. Steun van de provincie, van andere corporatiën, vereenigingen en particulieren, moet dan echter ook komen in mindering niet van de bruto-kosten, maar van dat verplichte gemeentelijk aandeel der kosten. Het begrip der netto-kosten wordt mitsdien anders omschreven. En eindelijk worden de buitengemeenten niet langer vrijgelaten al dan niet bij te dragen, maar zullen zij zich verplicht moeten zien een zeker percentage der kosten naar rato van het getal buitenleerlingen, dat uit haar midden aan de school toestroomt, voor hare rekening te nemen. Door aldus aan den eenen kant in bepaalde gevallen gemeentelijken steun verplicht te stellen en aan den anderen kant de gelegenheid te verruimen om het overschietend bedrag der kosten uit verschillende bronnen samen te brengen, zal ongetwijfeld het subsidiestelsel aan soepelheid winnen en het voortbestaan der scholen, ook bij toeneming der uitgaven, beter verzekerd worden. Zooals vanzelf spreekt, moet dan ook het subsidiestelsel niet uitsluitend van toepassing worden op scholen, na het inwerking treden der Nijverheidsonderwijswet in het leven te roepen, maar ook op thans reeds bestaande scholen.

Artikelen.

Artikel 1, bevattende het gewijzigde art. 25 der wet, behoeft na het vorenstaande weinig toelichting meer.

In het nieuwe artikel blijft voorop gesteld de verplichting van het Rijk om tot een bepaald percentage van de exploitatiekosten der nijverheidsscholen bij te dragen. In dit percentage is geen wijziging gebracht. Hoogere uitgaven voor het Rijk zijn van dit wetsontwerp dus niet te verwachten. Alleen is de mogelijkheid om tot 75 pct. der kosten te gaan ook voor de onder c van art. 11, tweede lid, der wet genoemde scholen (mijnbouwscholen) geopend, omdat de mijnschool te Heerlen wel op ééne lijn mag worden gesteld met middelbare technische scholen. Deze wijziging kan echter voor 's Rijks financiën niet van groote beteekenis zijn, omdat het hier een relatief

Wijziging en aanvulling van de Nijverheidsonderwijswet.

geringe verhooging van subsidie voor eene enkele school betreft. Het Rijk verleent dezen steun slechts dan wanneer de noodzakelijkheid van de school, hetzij die van particulieren, hetzij die van de gemeente zelve uitgaat, door het gemeentebestuur, na verhoor van de belanghebbende organisaties, is vastgesteld en de gemeente de consequentie daarvan in den vorm van gemeentelijk subsidie aanvaardt. Vermits verreweg het grootste deel der uitgaven voor Rijksrekening komt, wordt in hoogste instantie in handen van den Minister de beslissing gelegd over de vraag, of inderdaad de school reden van bestaan heeft.

In het derde lid wordt de verplichting der gemeente van vestiging vastgelegd om het overschietend bedrag der netto-uitgaven voor hare rekening te nemen, maar deze verplichting wordt zoo weinig bezwarend mogelijk gemaakt door:

1°. daarnaast in het vierde lid aan de buitengemeenten de verplichting op te leggen om naar rato van het belang dat zij bij de school hebben, in de kosten bij te dragen, en

2°. de inkomsten, die van het totaal der uitgaven worden afgetrokken om het cijfer der „netto-uitgaven”, te berekenen, in het vijfde lid zeer te beperken en daarentegen in het derde lid de bronnen van inkomsten, die in mindering van de gemeentelijke uitgaven komen, te verruimen. Wat dit laatste betreft, is de algemeene term „subsiën en bijdragen van andere lichamen en particulieren” gekozen. Vrijwillige giften van industrieelen, eventueele bijdragen van vereenigingen, subsiën van provinciën, Kamers van koophandel en fabrieken,

enz. en eindelijk de verplichte bijdragen der buitengemeenten komen dientengevolge uitsluitend aan de gemeente van vestiging ten goede. Op die wijze kan de last, gelegd op de schouders dezer gemeente, zeer verlicht worden. Zelfs is het denkbaar, dat zij in bepaalde gevallen geheel wordt weggenomen, terwijl niettemin het bedrag dat noodig is om zich 's Rijks medewerking te verzekeren, bijeengebracht wordt.

Artikel 2. Ook de subsidieregeling voor het leerlingwezen kan beter uitvoerbaar gemaakt worden door de mogelijkheid tot het garandeeren van de vereischte 30 pct. der uitgaven op gelijke wijze te vergrooten.

Vermits echter bij dezen vorm van nijverheidsonderwijs niet eene bepaalde gemeente kan aangemerkt worden als de gemeente waar de inrichting gevestigd is, kan ook niet eene verplichting tot gemeentelijken steun worden opgelegd. Het zou immers in de practijk tot te groote moeilijkheden leiden, wanneer men al de gemeenten, in welke contracten worden afgesloten, gezamenlijk tot subsidieering verplichtte.

Artikel 3 maakt door aanvulling van art. 67 der wet het subsidiestelsel voor de bestaande scholen van toepassing.

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

J. TH. DE VISSER.

